

KAPITALISMI VASTAAN VALTIOJOHTOISUUS

Murray N. Rothbard

Alusta alkaen törmäämme heti vakaviin ongelmiin ”kapitalismi” termin kanssa. Kun oivallamme, että termin keksi kapitalismin kaikkein kuuluisin vihollinen Karl Marx, ei ole yllättävää että neutraali tai kapitalismin puolella oleva analyytikko saattaa kokea termin hiukan epätarkaksi. Sillä kapitalismi tuntuu olevan kaiken kattava, matkalaukkukäsite, jota marxistit käyttävät lähes kaikkiin maapallon yhteisöihin muutamia feodaalisten valtioiden ja kommunististen maiden poikkeuksia lukuun ottamatta (vaikkakin kiinalaiset pitävät Jugoslaviaa ja Venäjää ”kapitalistisena”, kun taas monet trotskit sisällyttäisivät myös Kiinan). Esimerkiksi marxilaiset pitävät Intiaa ”kapitalistisena” valtiona, vaikka Intia valtaviin ja hirviömäisten rajoitusten, kastien, valtion säännöksiin ja monopolioikeuksien verkoston koettelemana on niin kaukana vapaiden markkinoiden kapitalismista kuin vain on kuviteltavissa.¹

Jos aiomme lainkaan pitäytyä termissä ”kapitalismi”, silloin meidän täytyy tehdä ero ”vapaiden markkinoiden kapitalismin” ja ”valtion kapitalismin” välillä. Nämä kaksi ovat luonteeltaan ja seurauksiltaan yhtä kaukana toisistaan kuin yö ja päivä. Vapaiden markkinoiden kapitalismi on vapaiden ja vapaaehtoisten vaihdantojen verkosto, jossa tuottajat työskentelevät, tuottavat ja vaihtavat tuotteitaan muiden tuotteisiin vapaaehtoisesti määritetyillä hinnoilla. Valtion kapitalismi koostuu yhdestä tai useammasta ryhmästä, jotka käyttävät valtion pakottavaa koneistoa kerätäkseen pääomaa itselleen pakkolunastamalla muiden tuotantoa voimankäytöllä ja väkivallalla.

Läpi historian valtiot ovat olleet järjestäytyneen saalistuksen ja hyväksikäytön välineitä. Ei ole paljoakaan väliä mikä ihmisryhmä sattuu pitämään kulloinkin valtiota hallussaan olivat ne sitten despootteja, kuninkaita, maanomistajia, etuoikeutettuja kauppiaita, armeijan upseereja tai kommunistisia puolueita. Seurauksena on aina ja kaikkialla tuottajien massojen kiristäminen veroilla ja sanktioilla – luonnollisesti useimpina vuosisatoina pääosin talonpoikien – vallassa olevan hallitsevan luokan ja sen palkkaamien ammattibyrokraattien toimesta. Pääasiallisesti valtiot saavat alkunsa

---

¹ Intia vapaiden markkinoiden taloustieteilijöiden silmin, ks. Peter T. Bauer, *United States Aid and Indian Economic Development* (Washington, D.C.: American Enterprise Association, 1959) and B.R. Shenoy, *Indian Planning and Economic Development* (Bombay and New York: Asia Publishing House, 1963).

rosvoilusta ja valloituksista, jonka jälkeen valloittajat asettuvat aloilleen alamaistensa joukkoon velkoakseen pysyviä ja jatkuvia suosionosoituksia ”verotuksen” muodossa ja lohkoakseen talonpoikien maat valtaviksi alueiksi valloittaville sotapäälliköille, jotka sitten jatkavat ”vuokrien” velkomista. Nykyisenä paradigmana on espanjalaisten Latalaisen Amerikan valloitus, jossa paikallisen intiaaniväestön sotilasvalloituksesta seurasi intiaanien maiden lohkominen espanjalaisille perheille ja espanjalaisten asettuminen aloilleen pysyväksi hallitsevaksi luokaksi alkuperäisasukkaille.

Saadakseen hallintansa pysyväksi valtion hallitsijoiden täytyy saada vähintäänkin aikaan heidän hallintonsa oikeutuksen hyväksyminen alistetuissa massoissa. Tätä tarkoitusta varten valtio on aina valjastanut puolustuspuheenvuoroihin joukon älykköjä olemassa olevan järjestelmän viisaudesta ja välttämättömyydestä. Puolustuspuheet vaihtelevat vuosisadoittain; joskus ne käsittävät papiston mysteerejä ja rituaaleja käyttäen kertoakseen kansalle, että kuningas on jumalallinen ja hänelle tulee olla kuuliainen; toisinaan ne käsittävät keynesiläiset liberaalit heidän omalla mysteeriensä muodolla kertomaan yleisölle, että valtion kulutus, kuinka tuottamattomalta se vaikuttaakaan, auttaa kaikkia nostamalla bruttokansantuotetta ja antamalla voimaa keynesiläiselle ”kertoimelle”. Mutta tarkoitus on kaikkialla sama: vallitsevan järjestelmän hallinnon ja hyväksikäytön oikeutus alamaisväestölle; ja keinot ovat kaikkialla samat: valtion hallitsijat jakavat valtansa ja osan saalistaan älymystön kanssa. 1800-luvulla älymystö, Berliinin yliopiston ”monarkkiset sosialistit”, julistivat ylpeinä, että heidän päätehtävänsä oli palvella ”Hohenzollern hallitsijasuvun älyllisinä henkivartijoina”. Tämä on aina ollut tuomioistuinten tehtävä, menneisyydessä ja nykyään – palvella älyllisinä henkivartijoina kulloisellekin hallitsevalle luokalle.

Vapaat markkinat ovat syvässä merkityksessään luonnollinen menetelmä ja yhteiskunta ihmiskunnalle – sen vuoksi se pystyy ja ilmenee ”luonnollisesti” ilman taidokasta älyllistä järjestelmää sen selittämiseksi tai suojelemiseksi. Oppimaton talonpoika tietää sydämessään eron yhtäältä kovan työn ja tuotannon ja toisaalta saalituksen ja haltuunoton välillä. Siten ahdistelemattomalla yhteiskunnalla on taipumus kasvaa maatalouteen ja kauppaan tavalla, jossa jokainen ihminen työskentelee tehtävissä, jotka soveltuvat kulloistenkin olosuhteiden mukaan hänelle parhaiten ja suorittaa tuotteillaan vaihdantaa muiden tuotteisiin. Talonpoika kasvattaa

vehnää ja vaihtaa sen muiden tuottamaan suolaan tai paikallisen käsityöläisen tekemiin kenkiin. Jos omaisuudesta tai sopimuksesta syntyy riitaa, talonpojat ja kyläläiset vievät ongelmansa alueen viisaiden miesten ratkaistavaksi, toisinaan heimon vanhimille ristiriitojensa sovitteluksi.

Historia tarjoaa lukuisia esimerkkejä tällaisten täysin vapaiden markkinoiden yhteiskuntien kasvamisesta ja kehitymisestä. Mainitsen tässä kahdesta. Eräs on Champagnen messut, jotka satoja vuosia keskiajalla olivat Euroopan kansainvälisen kaupan merkittävä keskus. Kuninkaat ja paronit ymmärsivät messujen tärkeyden ja jättivät ne rauhaan, verottamatta, säännöstelemättä ja kaikki messuilla nousseet riidat ratkaistiin yhdessä monista kilpailevista vapaaehtoisista tuomioistumista, joita kirkot, aateliset ja kauppiat itse ylläpitivät. Laajempi ja vähemmän tunnettu esimerkki tulee kelttiläisestä Irlannista, joka ylläpiti tuhansia vuosia kukoistavaa vapaiden markkinoiden yhteiskuntaa ilman valtiota. Lopulta englannin valtio valloitti Irlannin 1600-luvulla, vaikkakin Irlannin valtiottomuus, valtiollisten kanavien puuttuminen välittää ja toimeenpanna valloittajien käskyjä ja määräyksiä viivästytti valloittamista vuosisatoja.²

Amerikan siirtokuntia siunasi yksilöllisen libertaristisen ajattelun kosketus, joka onnistui syrjäyttämään kalvinistisen autoritaarisuuden – ajattelun suuntauksen, joka periytyi 1600-luvun Englannin vallankumouksen radikaaleilta libertaareilta ja valtion vastustajilta. Nämä libertaariset ajatukset onnistuivat kiinnittymään syvemmin Yhdysvalloissa kuin kotimaassaan, koska Amerikan siirtokunnat olivat pääosin vapaita Britanniaa hallinneelta feodaaliselta maamonopolilta.³ Mutta ajatusmaailman lisäksi tehokkaan keskitetyn keskushallinnon puute mahdollisti synnyttämään ”luonnollisen” ja tiedostamattoman vapaiden markkinoiden yhteiskunnan, josta puuttui kaikenlainen poliittinen hallinto. Tämä piti erityisesti paikkansa kolmessa siirtokunnassa. Yksi niistä oli Albermarle, josta myöhemmin tuli koillinen Pohjois-Carolina ja jossa ei ollut vuosikymmeniin keskushallintoa kunnes Englannin kruunu myönsi jättimäisen Carolinan maaluovutuksen vuonna 1663. Toinen paljon

---

² Briteillä oli vastaavasti suuria vaikeuksia 1800-luvulla perustaa hallintoaan valtiottomaan Länsi-Afrikan vapaiden markkinoiden Ibosin heimoon. Irlannista ks. Joseph R. Peden, "Stateless Societies: Ancient Ireland," [The Libertarian Forum](#) (Huhtikuu 1971) ja siinä olevat viitteet.

³ Britannian ideologisesta perinnöstä, ks. Bernard Bailyn, *The Ideological Origins of the American Revolution* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1967).

merkittävämpi esimerkki oli Rhode Island, jonne alkujaan Massachusetts Bayn yksinvaltiuden pakolaisryhmät perustivat sarjan anarkistisia asutuksia. Viimeisenä erikoinen olosuhteiden tapahtumasarja sai aikaan vaikuttavaa anarkismia noin vuosikymmeneksi 1680- ja 1690 luvuilla Pennylvaniaan.⁴

Vaikka täysin vapaa ja *laissez-faire* yhteiskunta syntyy tiedostamatta sinne missä ihmisille annetaan vapaus toteuttaa luovia voimiaan, valtiojohtoisuus on ollut johtava periaate läpi historian. Siellä missä valtion despotismi on vallalla, vapaus voi nousta esiin ainoastaan tietoisella ideologisella liikkeellä, joka ryhtyy pitkään kamppailuun valtiojohtoisuutta vastaan ja osoittaa massojen enemmistölle sen hallitsevien luokkien hyväksymisen vakavan virheen. Tämän ”vallankumouksellisen” liikkeen roolina on panna liikkeelle sorrettujen massojen eri luokat ja poistaa heidän silmistään valtion pyhyys ja sen oikeutus.

Läntiselle sivilisaatiolle on kunniaksi, että juuri Länsi-Euroopassa 1600- ja 1700 luvuilla syntyi ensimmäisen kerran historiassa laajamittainen, päättäväinen ja vähintäänkin osittain onnistunut tietoinen liike vapauttaa ihmiset valtiojohtoisuuden rajoittavista kahleista. Länsi-Euroopan kietoutuessa yhä enemmän feodaalisten ja kiltojen rajoitusten ja valtion monopolien ja etuoikeuksien pakottamaan verkkoon, joissa kuningas toimi feodaalisena hallitsijana, vapauttava liike syntyi tietoisena pyrkimyksenään vapauttaa yksilöiden luovat voimat ja mahdollistaa vapaiden ihmisten yhteiskunnan korvata vanhan järjestelmän paikalleen pysähtynyt alistaminen. Englannissa Levellers ja Commonwealthmen sekä John Locke, Ranskassa *philosophes* ja fysiokraatit vihkivät ajattelun ja toiminnan modernin vallankumouksen, joka lopulta kulminoitui Amerikan ja Ranskan vallankumouksina 1700-luvun loppupuolella.

Tämä vallankumous oli liikehdintää yksilönvapauksien puolesta ja kaikki sen vaiheet olivat pohjimmiltaan muunnelmia tästä perusoletuksesta. Uskonnon alueella tämä liike painotti valtion ja kirkon erottamista, toisin sanoen teokraattisen tyrannian lopettamista ja uskonnonvapauden adventtia. Ulkopolitiikassa tämä oli vallankumous kansainväliseen rauhaan ja valtioiden valloituksien ja eliitin kunnian puolesta

---

⁴ Ks Murray N. Rothbard, "[Individualist Anarchism in the United States: The Origins](#)", *Libertarian Analysis* (Winter 1970): 14–28.

käytyjen yhtämittaisten sotien lopettamiseksi. Poliittisesti se oli liike hallitsevien luokkien absoluuttisen vallan riistämiseksi ja valtion ulottuvuuden vähentämiseksi ja jäljelle jääneen hallinnon asettamiseksi demokraattisten valintojen ja säännöllisten vaalien kontrollin alaiseksi. Taloudellisesti liike painotti ihmisten tuottavien voimavarojen vapauttamista valtion kahleista, jotta ihmiset voisivat työskennellä, sijoittaa ja harjoittaa vaihdantaa missä he haluavat. Kuuluisa huudahdus voimaan oli *laissez faire*: anna meidän olla, anna meidän työskennellä, tuottaa, harjoittaa vaihdantaa, liikkua maasta tai tuomiopiiristä toiseen. Anna meidän elää ja työskennellä ja tuottaa verojen, kontrollien, säännösten tai monopolioikeuksien häiritsemättä. Adam Smith ja klassiset taloustieteilijät olivat ainoastaan tämän laajan vapauttavan liikkeen merkittävimmin talouteen keskittynyt ryhmä.

Tämän liikkeen osittainen onnistuminen vapautti markkinatalouden ja synnytti siten teollisen vallankumouksen, joka on todennäköisesti kaikkein ratkaisevin ja vapauttavin tapahtuma nykyaikana. Ei ollut mikään sattuma, että teollinen vallankumous ilmeni Englannissa kiltojen ja valtion kontrollin alaisen Lontoon sijaan uusissa teollisissa kaupungeissa ja alueilla, jotka nousivat aikaisempaan maalais- ja siten sääntelemättömään Pohjois-Englantiin. Ranskaan teollinen vallankumous ei voinut astua ennen kuin Ranskan vallankumous vapautti talouden feodaalimistuksen ja lukemattomien kaupan ja tuotannon rajoitusten kahleista. Teollinen vallankumous vapautti ihmisten enemmistön viheliäisestä köyhyydestä ja toivottomuudesta – köyhyyden, jota pahensi kasvava väestö, joka ei pystynyt löytämään työllisyyttä esiteollisen Euroopan pysähtyneessä taloudessa. Teollinen vallankumous, vapaiden markkinoiden kapitalismin saavutus, tarkoitti vakaata ja nopeata parannusta elinoloihin ja elämänlaatuun laajoille ihmismassoille, yhtäläillä työläisille ja kuluttajille, kaikkialla mihin markkinoiden vaikutus ulottui.

Alikehittyneenä ja alunperin harvaan asuttuna alueena Amerikka ei alkanut johtavana kapitalistisena valtiona. Mutta vuosisadan itsenäisyyden jälkeen se saavutti ylivoimaisuutensa ja miksei? *Ei* kuitenkaan yleisen myytin mukaisesti, koska sillä oli ylivoimaiset luonnonvarat. Brasilian, Afrikan ja Aasian resurssit ovat vähintäänkin yhtä suuret. Ero syntyi Yhdysvaltain suhteellisen vapauden takia, koska vapaiden markkinoiden talouden annettiin kukoistaa täällä paremmin kuin missään muualla. Aloitimme vapaina feodaali- tai monopolisoivista omistavista luokista ja aloitimme

vahvan yksilöllisen ajatusmaailman kanssa, joka levittäytyi pääosaan väestöä. Ilmiselvästi Yhdysvaltain markkinat eivät koskaan olleet täysin vapaat tai esteettömät, mutta sen suhteellisesta vapaudesta (verrattuna muihin valtioihin tai vuosisatoihin) seurasi suunnaton vapautuminen tuottavissa voimavaroissa, valtavissa pääomavaltaisissa tuotantolaitteistoissa ja ennennäkemättömän korkea elintaso, josta amerikkalaisten pääosa ei pelkästään nauti vaan pitää sitä itsestään selvyytensä. Eläen suuren mukavuuden ja elintason olosuhteissa, joista menneisydessä varakkainkaan hallitsija ei olisi voinut edes kuvitella, olemme alkaneet yhä enenevässä määrin käyttäytyä kuin henkilö, joka tappoi kultamunia munivan hanhensa.

Ja siten meillä on älykköjen joukko, jotka tavanmukaisesti irvailevat ”materialismille” ja ”materiaalisille arvoille”, jotka julistavat hullunkurisesti, että elämme ”niukkuuden jälkeisessä ajassa”, joka sallii tuotannon rajoittamattoman runsaudensarven ilman kenenkään tarvetta työskennellä tai tuottaa, jotka hyökkäävät meidän sopimatonta vaurauttamme kohtaan jonain synnillisenä puritanismin uuden muodon kieroutuneena huvituksena. Ajatus siitä, että kapitalistinen koneistomme olisi automaattinen ja ikiliikkuja, että mitä tahansa sille tehdään tai ollaan tekemättä on merkityksetöntä, koska se tulee liikkumaan loputtomasti – juuri tämä on se maanviljelijä, joka sokeasti tappaa kultaisen hanhensa. Olemme jo alkaneet kärsimään tuotantokoneiston rappeutumisesta, rajoituksista, veroista ja erityisetuoikeuksista, joita on lisääntyvissä määrin asetettu teollisille laitteistoille viime vuosikymmeninä.

Olemme valitettavasti tekemässä yhä ajankohtaisemmaksi espanjalaisen filosofi Ortega y Gassetin vakavat varoitukset hänen analysoidessaan nykyajan ihmisen

löytävän itsensä niin teknisesti ja yhteiskunnallisesti erinomaisesti maailmasta, että hän uskoo luonnon tuottaneen sen, ja hän ei koskaan ajattele erittäin lahjakkaiden yksilöiden henkilökohtaisia ponnisteluja, joita tämän uuden maailman luominen edellyttää. Vielä vähemmän hän myöntää, että nämä laitteistot vaativat yhä tiettyjä vaativia hyveitä ihmisissä, joissa vähäisinkin epäonnistuminen aiheuttaisi koko suurenmoisen rakennelman pikaisen katoamisen.

Ortegan mukaan ”massaihmisellä” on yksi perustavanlaatuinen piirre: ”hänen perusteellinen kiittämättömyys kaikkea sitä kohtaan, joka on mahdollistanut hänen olemassaolonsa helppouden”. Tämä kiittämättömyys on perusosanen ”hemmotellun lapsen psykologiassa”. Kuten Ortega vakuuttaa:

Ylenpalttisen ja avokätisen menneisyyden perijänä ... ympäröivä maailma on hemmotellut yhteisen piirteen ... uudet massat löytävät itsensä mahdollisuuksia täynnä olevien näkymien läsnäolosta ja lisäksi melko turvattuina kaiken ollessa heidän ulottuvillaan riippumattomina kaikista aikaisemmista ponnisteluista heidän osaltaan, samoin kuin löydämme auringon taivaalta ... Ja nämä hemmotellut massat ovat riittävän järjettömiä uskoakseen, että aineelliset ja yhteiskunnalliset järjestelyt saatettuina heidän käytettäväkseen kuin ilma ovat peräisin samasta alkuperästä, koska ilmeisesti se ei koskaan petä heitä ja on lähes yhtä täydellinen kuin asioiden luonnollinen kulku ...

Koska he eivät näe sivilisaation hyötyjä pidemmälle, että innovaatioiden ja rakennelmien ihmeitä voidaan ylläpitää ainoastaan suurella vaivalla ja kauaskatseisuudella, he kuvittelevat heidän roolinsa rajoittuvan näiden etujen ehdottomaan vaatimiseen ikään kuin ne olisivat luonnollisia oikeuksia. Ruokapulan aiheuttamissa häiriöissä ihmisjoukko lähtee etsimään leipää ja sen yleisesti käyttämä keino on hajottaa leipomot. Edustakoon tämä esimerkkinä paljon laajemmasta ja monimutkaisemmasta tasosta millaisen asenteen nykypäivän massat ovat omaksuneet heitä ylläpitävää sivilisaatiota kohtaan.⁵

Aikakautena jolloin lukemattomien vastuuttomien älykköjen joukot vaativat teknologian tuhoamista ja paluuta alkukantaiseen ”luontoon”, josta voi ainoastaan seurata nälkäkuolema ylivoimaisesta suurimmalle osalle maailman väestöä, on opettavaista palauttaa mieliin Ortegan johtopäätös:

Sivilisaatio ei ”vain ole”, se ei ole itseään ylläpitävä. Se on keinotekoinen ja vaatii artistin tai artesaanin. Jos haluat käyttää sivilisaation etuja hyväksesi, mutta et ole valmis huolehtimaan sivilisaation ylläpitämisestä – olet mennyttä. Hyvin pian löydät itsesi ilman sivilisaatiota... Alkukantainen metsä ilmestyy luonnontilassa kuin aitoa luontoa peittänyt verho olisi vedetty sivuun.⁶

Sivilisaatiomme perustan vakaa alamäki alkoi 1800-luvun lopulla ja kiihtyi maailmansotien aikana ja 1930-luvulla. Pudotus koostui kiihtyvistä vetäytymisestä vallankumouksesta ja siirtymisestä takaisin vanhaan merkantilismiin, valtiojohtoisuuden ja kansainvälisten sotien järjestykseen. Englannissa Price ja Priestlyn, radikaalien ja Cobden ja Brighten ja Manchester-koulukunnan *laissez-faire* kapitalismi korvaantui Toryjen valtiojohtoisuudella, joka pyrki kohden aggressiivista imperiumia ja sotaan muita maailmanvaltoja kohtaan. Yhdysvalloissa tilanne oli sama liikemiesten kääntyessä valtion puoleen kasvavissa määrin kartellien, monopolien, tukien ja erityisetuoikeuksien määrittämiseksi. Täällä samoin kuin Länsi-Euroopassa

---

⁵ José Ortega y Gasset, *The Revolt of the Masses* (New York: W. W. Norton, 1932), s. 63–65.

⁶ *Ibid.*, s. 97.

ensimmäisen maailmansodan aatto oli merkittävä käännekohta – kärjistämässä asettumista militarismiin ja valtioyritysten taloudelliseen suunnitteluun kotimaassa ja imperialistiseen laajentumiseen ja interventioihin ulkomailla. Keskiaikaiset killat tulivat takaisin uudessa muodossa – työväenliikkeinä rajoitusten verkkoineen ja valtion ja teollisuuden nuorempien partnerien roolissa uudessa merkantilismissä. Kaikki vanhan järjestyksen itsevaltiuden keinot ovat palanneet takaisin uudessa muodossa. Absoluuttisen monarkian sijaan meillä on Yhdysvaltain presidentti, joka pitää hallussaan enemmän valtaa kuin kukaan monarkki menneisyydessä. Nimetyn aateliston sijaan meillä on vallan ja vaurauden ryhmittymä, joka jatkaa meidän hallitsemistaan riippumatta siitä mikä poliittinen puolue on teknisesti vallassa. Kaksipuolueisen siviilihallinnon ja kaksipuolueisen kotimaan ja ulkomaanpolitiikan kasvu ja jäätävien vallan teknikoiden saapuminen, jotka vaikuttavat istuvan vallan kahvoissa kiinni huolimatta siitä kuinka äänestämme (Achesonsit, Bundys, Baruchs, McCloys, J. Edgar Hoovers) – kaikki alleviivaavat lisääntyvää eliitin ylivaltaa, joka kasvaa yhä lihavamaksi ja etuoikeutetummaksi veroilla, joita he kykenevät kiskomaan julkisesta piilostaan.

Kärjistyneestä verkostosta merkantilistisia taakkojen ja rajoituksia on seurannut taloutemme asettuminen yhä suuremman kuormituksen alaiseksi. Korkeat verot rasittavat kaikkia ja sotateollinen kompleksi merkitsee suunnatonta resurssien, pääoman, teknologian, tieteentekijöiden ja insinöörien suuntautumista pois tuottavista käytöistä sotakoneiston liioiteltuun haaskaukseen. Toimiala toisensa jälkeen on säännöstelty ja kartellisoitu taantumaan: rautatiet, sähkövoima, luonnonkaasu ja televiestintätoimiala ollen kaikkein ilmeisempiä esimerkkejä. Asuminen ja rakennusteollisuus on valjastettu korkeiden kiinteistöverojen, kaavoitusmääräysten, rakennusmääräysten, vuokrasäännöstelyn ja liittojen suojelemisen vitsauksille. Vapaiden markkinoiden kapitalismin korvautuessa valtion kapitalismilla yhä suurempi osa taloudestamme on alkanut rappeutua ja vapautemme vähentyä.

Huomioidaan seuraavat:

- Ulkomaanpolitiikka ja sodat: Yksinomaan valtion.
- Asevelvollisuus: Yksinomaan valtion.
- Katurikollisuus: Poliisi ja tuomioistuimet ovat valtion monopoli, samoin kadut.
- Hyvinvointijärjestelmä: Ongelmat ovat valtiollisessa hyvinvoinnissa;

- yksityisillä hyvinvointiedustajilla ei ole erityistä ongelmaa.
- Vesistön saastuminen: Kunnallijätettä lasketaan valtion omistamiin jokiin ja vesistöihin.
  - Posti: Puutteet ovat valtion omistamassa postilaitoksessa, eivät esimerkiksi erittäin menestyneiden yksityisten kilpailijoiden parissa kuten matkahuolloissa ja Independent Postal System of Americassa kolmannen luokan postin osalta.
  - Sotateollinen kompleksi: Täysin valtion sopimuksien varassa.
  - Rautatiet: Jo yli vuosisadan valtion raskaan tukemisen ja säännöstelyn kohteena.
  - Puhelin: Valtion myöntämä monopoli.
  - Kaasu ja sähkö: Valtion myöntämä monopoli.
  - Asuminen: Vuokrasäännöstelyjen, kiinteistöverojen, kaavoituslakien ja taajama-alueiden kehittämisohjelmien häiritsemä (kaikki valtiota).
  - Liialliset valtatiet: kaikki valtion omistamia ja rakentamia.
  - Liittojen rajoitukset ja lakot: Seurausta valtiollisista etuoikeuksista, erityisesti vuoden 1935 Wagner lainsäädäntö.
  - Korkea verotus: Yksinomaan valtion.
  - Koulut: Lähes kaikki valtion tai elleivät suoranaisesti, niin valtion raskaasti tukemia ja säätelemiä.
  - Telekuuntelu ja kansalaisoikeuksien loukkaukset: Lähes kaikki valtion.
  - Raha ja inflaatio: Raha ja pankkijärjestelmä ovat täysin valtion kontrollissa ja manipulaation kohteena.

Ongelma-alueita tarkasteltaessa löytyy kaikkialta punaisen langan kaltainen valtion omahyväinen häpeäpilkku. Tarkastellaan vertailukohtana frisbee-toimialaa. Frisbeetä tuotetaan, myydään ja ostetaan ilman päänsärkyä ilman mullistuksia ilman massaromahduksia tai protesteja. Suhteellisen vapaana toimialana rauhanomainen ja tuottava frisbee-liiketoiminta on malliesimerkki siitä millainen Amerikan talous kerran oli ja voi olla uudestaan – jos se vapautetaan suuren valtion ahdistavista kahleista.

John Kenneth Galbraithin 1950-luvun lopussa kirjoittama *The Affluent Society* toi esiin tosiasian, että ongelma-alueitamme ovat valtiolliset osa-alueet. Mutta hänen selityksensä oli, että olemme ”näännyttäneet” julkisen sektorin ja siksi meitä tulisi verottaa raskaammin laajentaaksemme yhä lisää julkista sektoria yksityissektorin kustannuksella. Galbraith kuitenkin ylenkatsoin silmiinpistävää tosiasiaa, että valtiolle omistettu osuus kansallisista tuloista ja resursseista on laajentunut valtavasti vuosisadan vaihteen jälkeen. Jos ongelmaa ei ole esiintynyt aiemmin ja se on ilmaantunut nimenomaisesti laajentuneelle valtion sektorille, arvostelukykyinen päättelisi ongelman ehkä johtuvan julkisesta sektorista itsestään. Ja tämä on juuri vapaiden markkinoiden libertaarien väite. Ongelmat ja romahdukset ovat sisäsyntyisiä

julkiselle sektorille ja valtion toiminnalle yleisesti. Riistettyinä voittojen ja tappioiden testiltä tuottavuuden ja tehokkuuden mittaamiseksi valtion vaikutuspiiri siirtää päätäntävällän pois jokaiselta yksilöltä ja yhteistoiminnalliselta ryhmältä ja asettaa vallan valtion kokonaiskoneistolle. Tämä koneisto ei ole ainoastaan pakottava ja tehoton: se on väistämättömästi itsevaltainen, koska kaikki sen tekemät päätökset hylkäävät aina vähemmistöjen tai enemmistöjen toiveita ja valintoja. Julkisen koulun täytyy tehdä yksi päätös joka alueella: sen täytyy päättää onko se kurinalainen vai edistyksellinen tai sekoitus molemmista; kapitalismia vai sosialismia tukeva vai neutraali; integroiva vai eriyttävä; elitistinen vai tasa-arvoinen ja niin edelleen. Minkä tahansa päätöksen se tekeekään, löytyy kansalaisia joita se on riistänyt. Vapailla markkinoilla taas vanhemmilla on vapaus valita haluamansa yksityinen tai vapaaehtoinen koulu ja eri vanhempainryhmät pystyvät toteuttamaan valintojaan esteettömästi. Vapaat markkinat mahdollistavat jokaisen yksilön ja ryhmän maksimoida valintojen määrän, tehdä omat päätöksensä ja valintansa ja toteuttaa ne.

Ironisesti professori Galbraith ei vaikuta olevan kovin tyytyväinen julkisen sektorin nykyiseen ilmiasuun: sotateolliseen kompleksiin, Vietnamin sotaan ja mitä Galbraith sopivasti kutsui presidentti Nixonin ”isojen yritysten sosialismiksi”. Mutta jos loistokas julkinen sektori, jos laajentunut valtio on saanut meidät tähän huonoon jamaan, ehkä vastauksena on supistaa valtiota, palata takaisin todella vallankumoukselliselle polulle ison valtion hajottamiseksi.

Amerikan liberaalit⁷ – jotka vuosikymmeniä ovat olleet pääasiallisia airuita ja ison valtionhallinnon ja hyvinvointivaltion puolestapuhujia – ovat tosiaankin kasvavissa määrin tulleet tyytymättömiksi omien saavutustensa tuloksiin. Sillä samoin kuin itämaisen yksinvallan päivinä, valtiollinen hallinto ei voi kestä pitkään ilman älykköjen joukon puolestapuhumista argumenttien ja perustelujen muodossa oikeutuksen ja tuen saavuttamiseksi suurelta yleisöltä. Liberaalit (ylivoimainen enemmistö Amerikan älymystöstä) ovat New Dealin ajoista saakka palvelleet hyvin ison valtionhallinnon ja hyvinvointivaltion julistajina. Mutta monet liberaalit ovat alkaneet oivaltaa, että he ovat olleet vallassa ja rakentaneet amerikkalaista yhteiskuntaa jo neljä vuosikymmentä, ja selvästi jokin on mennyt radikaalisti pieleen.

---

⁷ Suom. huom. artikkelissa termillä ”liberaali” viitataan Amerikan liberaaleihin, joita suomalaisessa termistössä voidaan verrata lähinnä vasemmistoon.

Neljän vuosikymmenen jälkeen hyvinvointivaltiota kotona ja ”kollektiivista turvallisuutta” ulkomailla New Deal liberalismien seuraukset ovat selkeästi tuoneet esiin kärjistyneitä romahduksia ja konflikteja kotona ja jatkuvaa sotaa ja interventioita ulkomailla. Lyndon Johnson, jota kohtaan liberaalit tulivat erittäin tyytymättömiksi, viittasi täsmällisesti Franklin Rooseveltiin hänen ”isona isänään” – ja vanhemmuus kaikilla kotimaisilla ja ulkomaisilla rintamilla oli melko selvä. Richard Nixon on vaivoin erotettavissa edeltäjistään. Jos monet liberaalit ovat vieraantuneet ja pelkäävät maailmassa, jonka *he* ovat luoneet, silloin ehkä vika löytyy juuri itse liberalismista.

Jos siis valtiojohtoisuudesta palataan takaisin, täytyy ilmaantua toinen ideologinen vallankumous, joka vastaa 1600- ja 1700-lukujen klassisten radikaalien nousua. Älyköt joutuvat pääosin siirtymään takaisin heidän roolistaan valtion puolustajana jatkamaan heidän tehtävänsä totuuden ja järjen standardien edustajina vallitsevaa tilaa vastaan. Useana viime vuonna on ilmennyt merkkejä älykköjen harhakuvitelmistaan heräämiselle, mutta siirtymä ei ole pääosin ollut viisas. Seurauksena nykyinen intellektuellien jakaantuminen liberaaleihin ja radikaaleihin ei tarjoa kummaltakaan puolelta välttämättömiä edellytyksiä sivilisaatiolle, edellytyksiä ylläpitää vaurasta ja vapaata teollista järjestystä. Liberaalit ovat tarjonneet meille teknokraattisen palvelun tekopyhää rationaalisuutta leviathan valtiolle, jossa roolimme on sopeutua manipuloitaviksi hammaspyöräksi byrokraattiseen valtio-teolliseen koneistoon. Liberaalien ratkaisu kaikkiin ulkomaisiin kriiseihin on ”lähettää merijalkaväki” (liitettyinä luonnollisesti poliittistaloudellisilla suunnittelijoilla lieventämään merijalkaväen aiheuttamaa tuhoa). Varmasti emme voi jatkaa liberalismien tarjoaman ratkaisun hyväksymistä, joka on ilmeisen epäonnistunut. Mutta traagisesti radikaalit ovat hyväksyneet liberaalit lähtökohtaisesti: tunnistaen järkeilyn, teknologian ja teollisuuden nykyiseksi liberaalis-merkantilistiseksi järjestykseksi radikaalit hylätäkseen nykyisen järjestelmän ovat kääntäneet selkensä myös aikaisemmille välttämättömille hyveille.

Lyhyesti sanottuna radikaalit kokien itsensä pakotetuiksi syvälliseen liberalistisen maailman, Vietnamin sodan ja julkisen koulujärjestelmän hylkäämiseen ovat omaksuneet liberaalien oman samaistumisen heidän järjestelmäänsä järkeilyineen, teollisuusineen ja teknologioineen. Siten radikaalit vaativat järkeilyn hylkäämistä tunteiden ja epämääräisen mystiikan puolesta, rationaalisuuden sekavan ja

arvaamattoman spontaanisuuden puolesta, työnteon ja kauaskatseisuuden hedonismiin ja poispuodottautumisen puolesta, teknologian ja teollisuuden paluulla ”luontoon” ja alkukantaisiin heimoihin puolesta. Tehdessään näin, omaksuessaan tämän läpituokevan nihilismin, radikaalit tarjoavat meille vielä vähemmän toteuttamiskelpoista ratkaisua kuin heidän liberaalit vihollisensa. Sillä käytännössä he korvaisivat miljoonien ihmisten Vietnamissa murhaamisen valtaosan maailman väestöstä näännyttämällä nälkäkuolemaan. Tervejärkiset ihmiset eivät voi hyväksyä radikaalien näkemystä, ja pääosa amerikkalaisista heidän muutoin tietämättömyydessään ja virheissään ovat riittävän viisaasti tunnistaneeet tämän tosiasian ja tehneet selkeän ja kovaäänisen ja toisinaan brutaalin radikaalien ja heidän vaihtoehtoisen etiikkansa, yhteiskuntansa ja elämäntapansa hylkäämisen.

Tämän esseen sanoma on, että yleisöä ei tule pakottaa valitsemaan yhtäältä ahdasmielisen ja tunkkaisen hyvinvointi-sodankäynti valtion monopoli liberalismiin ja toisaalta järjenvastaisen ja nihilistisen paluun heimoalkukantaisuuden väliltä. Radikaali vaihtoehto ei ole selvästi yhteensopiva vauraan elämän ja teollistuneen sivilisaation kanssa – tämä on ainakin tullut täysin selväksi. Mutta vähemmän selvää on tosiasia, että korporaatio valtio liberalismiin ei ole myöskään pidemmällä aikavälillä yhteensopiva teollisen sivilisaation kanssa. Ensimmäinen tarjoaa yhteiskunnallemme nopeaa itsemurhaa ja toinen hidasta ja pitkäkestoista murhaa.

On kuitenkin kolmas vaihtoehto – eräs joka on jäänyt täysin huomiotta liberaalien ja radikaalien suuren väittelyn keskellä. Tämä vaihtoehto tarjoaa paluun ideaaleihin ja rakenteisiin, jotka loivat teollisen järjestyksemme ja joka tarvitaan tämän järjestyksen pitkäaikaiselle selviytymiselle – paluu järjestelmään joka tarjoaa meille teollisuuden, teknologian ja nopeasti edistyvän vaurauden ilman sotaa, militarismia tai jäykistävää valtion byrokratiaa. Tämä järjestelmä on *laissez-faire* kapitalismi, jota Adam Smith kutsui ”vapauden luonnolliseksi järjestelmäksi”, järjestelmä joka perustuu etiikkaan, joka kannustaa yksilöllistä viisautta, tarkoitusta ja saavutuksia. 1800-luvun libertaariset teoreetikot – kuten restauraation aikakauden ranskalaiset Charles Comte ja Charles Dunoyer ja englantilainen Herbert Spencer – näkivät selvästi, että militarismi ja valtiojohtoisuus ovat jäänteitä ja muistoja menneestä ja että ne eivät ole yhteensopivia teollisen sivilisaation toiminnalle. Tästä syystä Spencer ja muut vertasivat ”armeijaa” ”teollisen” periaatteeseen, ja tuomitsivat toisen niistä tulevan

vallitsevaksi.

Lyhyesti sanottuna ehdotan yliyksinkertaistettujen kategorioiden avulla, jotka Charles Reich teki tunnetuiksi, paluuta ”Tietoisuuteen I” – tietoisuuteen jonka Reich ja hänen lukijansa työkeästi hylkäävät jatkaakseen valitsemaan puoltaan suuressa keskustelussa Tietoisuuksien II ja III väliltä. Reichille Tietoisuus I:en teki tarpeettomaksi nykyaikaisen teknologian ja massatuotannon kasvu, joka teki siirtymisen korporaatio valtioon väistämättömäksi. Mutta tässä Reich ei ole *riittävän* radikaali; hän yksinkertaisesti omaksuu tavanomaisen liberaalin historiankirjoituksen, että suuri valtio tuli välttämättömäksi suurtuotantoisen teollisuuden myötä. Jos hän olisi tuntenut taloustiedettä, Reich olisi oivaltanut, että juuri edistyneet teolliset taloudet edellyttävät vapaita markkinoita selviytyäkseen ja kukoistaakseen; päinvastaisesti maatalousyhteiskunta pystyy laahustamaan loputtomasti yksivaltiudessa olettaen, että talonpojille jätetään riittävästi heidän tuotteitaan henkensä pitimiksi. Viime vuosina Itä-Euroopan kommunistiset valtiot ovat oivaltaneet tämän tosiasian – siten mitä enemmän ne teollistuvat sitä suurempi ja väijäämättömämpi on niiden siirtyminen pois sosialismista ja keskussuunnittelusta vapaiden markkinoiden taloutta kohti. Itä-Euroopan maiden nopea muutos vapaita markkinoita kohti on eräs kahden viimevuosikymmenen toiveikkaimmista ja dramaattisimmista kehityksistä. Kuitenkin tämä suuntaus on jäänyt lähes täysin huomiotta, sillä vasemmisto pitää Jugoslavian ja muiden Itä-Euroopan maiden siirtymistä pois valtiojohtoisuudesta ja tasa-arvoisuudesta erittäin nolona, kun taas konservatiivit epäröivät myöntää, että kommunistissa maissa on ylipäättänsä *mitään* toiveikasta.

Lisäksi Reich on selkeästi tietämätön Gabriel Kolkon ja muiden viimeajan historioitsijoiden löydöistä, jotka muuttavat täysin näkemystämme nykyisen hyvinvointi-sodankäynti valtion alkuperästä. Kaukana suurtuotantoteollisuuden pakottamasta ymmärryksestä, että sääntely ja iso valtio olivat väistämättömiä, kyseessä oli juuri vapaiden markkinoiden kilpailun *tehokkuus*, joka sai isot monopoleja hakevat liikemiehet kääntymään valtion puoleen saadakseen tällaisia etuoikeuksia. Taloudessa ei objektiivisesti ollut mitään, joka olisi edellyttänyt siirtymää Tietoisuudesta I Tietoisuuteen II: ainoastaan ihmisen ikuinen pyrkimys tukiin ja erityisetuoikeuksiin loi valtiojohtoisuuden ”vastavallankumouksen”. Itse asiassa kuten olemme nähneet, tämä kehitys ainoastaan rampauttaa ja haittaa

nykyaikaisen teollisuuden toimintaa – objektiivinen todellisuus vaatisi paluuta Tietoisuuteen I. Tässä yllättävän nopeiden arvojen ja ideologioiden muutoksien maailmassa tällaista muutosta tietoisuudessa ei voida sulkea pois – paljon merkillisempiä asioita on tapahtunut.

Eräässä merkityksessä libertarististen arvojen ja instituutioiden omaksuminen olisi paluuta; toisessa merkityksessä se olisi perustavanlaatuista ja radikaalia edistystä. Sillä hetken aikaa vanhemmat libertaarit olivat pohjimmiltaan vallankumouksellisia, tosin he antoivat osittaisen menestyksen muuntaa heidät strategisesti ja taktisesti oletetun vallitsevan tilan puolustajiksi – pelkiksi muutoksen vastustajiksi. Tästä näkökulmasta aikaisemmat libertaarit kadottivat radikaalin perspektiivinsä, sillä libertarianismi ei ole koskaan täysin toteutunut. Heidän täytyy tulla jälleen ”radikaaleiksi” kuten Jefferson, Price, Cobden ja Thoreau olivat ennen heitä. Tehdäkseen tämän heidän täytyy pitää korkealla ilmassa lopullista päämääräänsä, lopullista ikivanhan vapaiden markkinoiden käsitteiden logiikan ja yksityisomistuksen oikeuksien riemuvoittoa. Tämä lopullinen päämäärä on valtion hajottaminen yhteiskunnalliseksi organismiksi, julkisen sektorin yksityistäminen.

Tämä päämäärä verrattuna uuden vasemmiston toimimattomaan visioon on täysin yhteensopiva teollisen yhteiskunnan toiminnan kanssa – sekä myös rauhan ja vapauden kanssa. Liian monilta vanhemmista libertaareista puuttui älyllistä rohkeutta jatkaa eteenpäin – vaatia täyttä voittoa osittaisen onnistumisen sijaan – soveltaa heidän periaatteitaan rahan, poliisin, tuomioistuinten ja itse valtion osa-alueille. He epäonnistuivat huomioimasta William Lloyd Garrisonin varoitusta, että ”asteittaisuus teoriassa on pysyvyyttä käytännössä”. Sillä jos teoriaa ei koskaan pidetä korkealla ilmassa, kuinka sitä voidaan koskaan saavuttaa?”

(Tämä artikkeli julkaistiin alunperin teoksessa *Outside Looking In: Critiques of American Policies and Institutions, Left and Right*. *New York: Harper and Row, 1972*, s. 60-74 ja julkaistiin uudelleen teoksessa *The Logic of Action Two: Applications and Criticism from the Austrian School*. *Glos, UK: Edward Elgar Publishing Ltd., 1997*, s. 185-199)

Alkuperäinen artikkeli: [Capitalism versus Statism](#)